

יום הקדיש הכללי

זה מקומי

וכך אתגדל וכך אתקדש

(יהודה עמיחי)

יום יבוא וכולנו נידרש לומר קדיש. רובנו שומעים את התפילה כל חיינו בטקסים ממלכתיים, בתפילות בציבור, אזכרות, לוויות ועוד. אבל איך נרגיש ברגע האמת שנאלץ להגיד את המילים? האם נעמוד ונגמגם? נכיר את המילים? נחוש זרות או קרבה?

בני ציפר כתב בטורו על הרגע שבו האדם החילוני נדרש לתפילה: ואז מתחילה הפארסה. הבן העומד לבדו מול הגופה ומאחוריו הקהל הגדול המחכה למוצא פיו, נראה כמי שנדרש לפענח לראשונה בחייו כתובת היירוגליפית ומתחיל לגמגם את המלים הארמיות המוזרות, ומועד לפני כל מעקש, ואיש החברה קדישא מתנועע אנה ואנה חסר סבלנות ומתקן לו ומשלים את החסר, וכל מלה ארמית כזאת על הקרטון נראית כמו רכבת של אותיות חסרות פשר שקרונותיה מתנגשים זה בזה ומתהפכים בבוט אימתני.

במפגש שלנו עם הקדיש יש כאלה שהזרות היא לרועץ עבורם ויש שהיא מנחמת. אמירת הקדיש יכולה גם להתפרש כמהלך מהפכני, שלא לומר חתרני ומשנה תפיסות עולם, כפי שקרה כאשר רחלי פרנקל נעמדה לומר קדיש על בנה.

זוהי התפילה הבסיסית והעיקרית שאנו אומרים על מתינו, ורובנו לא מבינים את משמעותה ואולי גם לא רוצים. לו היינו יודעים שברגע כאבנו הגדול אנו מתפללים תפילת הלל לאלוהים, אולי היינו אומרים משהו אחר? הסתירה היא כבדה מנשוא. ואף על פי כן אנחנו מקיימים אותה מחדש כל הזמן.

יום הקדיש הכללי מוסיף עוד נופך ורובד לדילמת הקדיש. נוסף לימים שאנו מציינים בהם את זכר יקירנו וגיבורינו, התרבותיים והרוחניים, ביום הקדיש הכללי אנו מנסים לתת זיכרון למי שעבורנו נותרו פעמים רבות תעלומה. רבים כל כך בתולדות עמנו נספו מבלי שנדע בדיוק את תאריך פטירתם שנאלצו לקבוע לזכרם יום מיוחד. יום זה מהווה ביטוי לכאב לא רק של המוות והאובדן אלא גם של הלא נודע. כך גם הקדיש מהווה עבורנו פתח אל הבלתי נתפס, לאלוהות רבת הפנים, זרות וקרבה, הלל ונחמה.

בין דברים מתים ובין דברים חיים

היש מקום לחי בשלוח בביתו,

ליושב במקומו, לרואה, לנראה?

(יהודה עמיחי)

אנו מזמינים אתכם לקרוא את מאמרה של הרבה ד"ר דליה מרקס: ["תפילת הקדיש – מעמק הריין לעמק יזרעאל: תפילת האבלים בתנועה הקיבוצית"](#). הקישור הינו למאמר שפורסם באנגלית, הרבה מרקס עובדת בימים אלו על תרגומו לעברית ונשמח לפרסמו לכשיהיה מוכן. מתוך המאמר, אנו מביאים לעיונכם חמישה נוסחים אלטרנטיביים לתפילת הקדיש המסורתית, אשר נכתבו על ידי בני קיבוצים שונים (ואשר עליהם מתבסס המאמר המוזכר).

קדיש יגור - צבי שאר, מחנך מיגור, כתב את מה שמקובל לראות כנוסח ראשון לתפילת הקדיש הקיבוצי:

יתגדל האדם השומר תוחלתו מבקר חניו עד יומו האחרון.
אשר לבו לא סג וישר מעשהו,

ומגאולה לא נואש.
אשר בלבו סבל העולם ושמחתו,
שהוא זיוו בגילוי וסתרו.
לא תתום עמו תקנה
ודרך ישרים לא תאבד.
יבורך יקר האדם לעד.
יתגדל האדם העברי על אדמתו
ויתקדש החי בזכרון החיים שנפקדו.
תמו חיים חתומים באדמת יגור, בעמלה,
בלב חבריה.
יהי זכרו לברכה בתוכנו.

קדיש עין שמר, חובר על ידי בן הקיבוץ עלי אלון:

יתגדל ויתקדש האדם בחייו ובמותו
בשמחתו, בסבלו ובעמלו
יתברך וישתבח קבוצנו באוהביו
אשר נתנו מחילם ללא חסד
וגמולם - טעם חיייהם ועמלם.
ואם תמו חיים של טעם - לא יפקד זכר פעלם.
כי דרך ישרים לא תאבד
ותוחלת מעשייהם תעמד לעד.
ינבט הזרע אשר זרעו,
העץ יעשה פרי, הבית ישגשג,
יהמה חיים וירבה דורות.
אדמת עין-שמר אוספת אותך היום
בעצב ובאהבה אל חיקה.
ימתקו לך רגבי עפרה.
יהיו חניך ומעשיך צרורים בצרור חיינו
לנחמה ולתקנה.

קדיש נגבה - חובר על ידי שלום סמיד, חבר קיבוץ נגבה המשתייך לקיבוץ הארצי:

יתגדל שם האדם, יתעלה פועל-חניו,
ויתברך בזכרוננו על צרור מעלליו
בימי חלדו ועל המעש שלא הספיק להשלימו
על החלומות שנטוו ונמוגו
ועלי סגולות יקר ואף חולשות-אנוש שנגוזו,
מבעד הדוק הערפלי של הזמן.

זהיר זכר האדם והד חניו בזהר הרקיע בלבנו –
ושמו לפני שמש נון (ע"פ תהי' עב, יז),
כי מותר האדם הוא הזכרון
מעבר למחצות הזמן.
לא בחשך שמו יכסה.
צו המשך החיים יצמיח פרקו לכאבנו המשקע.
הזמן במהלכו ירחם.
וננצור את כל פרחי חניו לימים רבים.
יתגדל ויתקדש.

קדיש קיבוץ בית קשת נכתב על ידי עובד שדה, ממייסדי הקיבוץ

יתגדל ויתקדש
הַרְגֵב שְׁקֹרֶס
בְּפִלַח מַחְרָשָׁה
הַאֲדָמָה הַקִּשָּׁה
יתחדר ויתעלה – העלה
שְׁלֵבֶלֶב, וְהוֹרִיק, הָאָדִים – וְנָשֶׁר.
יתרומם ויתנשא
הנושא במשא
ובכרע דרכו
גם דרכי נרמסה.
יתברך וישתבח
קול היחיד
עם קול הרבים.
יתגדל ויתקדש
היחיד בִּיחודו

ולבסוף, הקדיש שחיבר יגאל תלמי, חבר קיבוץ משמר העמק:

יתגדל ויתקדש שְׁמָה רַבָּה
יהי זְכָרְךָ, (שם), שְׁמוֹר אֶתְנוּ לְיָמִים
וּדְמוּתְךָ לְנֶגֶד עֵינֵינוּ לְזַמְנִים,
שְׁהִיֵת עֵצָם מְעַצְמֵנוּ, בְּשֶׁר מְבַשְׂרֵנוּ,
חֵבֶר(ה) לְדָרְךָ, אַח(וֹת) וְרַע(ה) לְבֵית הַזֶּה,
בְּצַעַר וּבְשִׁמְחָה, בִּידִידוֹת וּבְאַהֲבָה,
בְּחֹל וּבְשִׁבְתָּ, בְּחַיִּים וּבְמָוֹת.
יְהֵא טַל וּמָטָר עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה
וּבְרַפְתָּ מַעֲשֵׂה עַל יוֹשְׁבָיו
וְחַיִּים טוֹבִים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.
עוֹשֵׂה הַשְּׁלוֹם יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.
יְהִי שְׁלוֹם בְּחוֹלֵנוּ וּבְחַגְנוּ,
שְׁלוֹה בְּחִצְרֵנוּ וּבְבֵיתֵנוּ.
יְהֵא שְׁמֶךָ חֲקוּק בְּסִפְרֵ חַיֵּי הַבַּיִת הַזֶּה.
יְהִי זְכָרְךָ בְּרוּךְ!